

ΠΠ-ΒΚΠ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

επιλογή κειμένων – σχόλια

Neil Hopkinson

Μετάφραση: Άννα Τάτσι

Εύδοξος

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Neil Hopkinson (επιλογή κειμένων - σχόλια), *Ανθολογία Ελληνιστικής Ποίησης*
Πρώτη έκδοση Σεπτέμβριος 2006

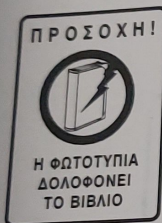
Τίτλος πρωτοτύπου *A Hellenistic Anthology*, selected and edited by Neil
Hopkinson, Cambridge University Press, 1999

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ Αγγελική Λάλου
ΜΑΚΕΤΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ Χρύσα Συριανόγλου
Στο εξώφυλλο: Αγαλμα ελληνιστικής περιόδου, Αρχαιολογικό Μουσείο Σμύρνης

© 1988, Cambridge University Press
© 2005, Εκδόσεις **ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ** (για την ελληνική γλώσσα)

ISBN 960-375-919-8

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 3919
Κ.Ε.Π. 929, Κ.Π. 6083

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή οποιονδήποτε τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις **ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα

τηλ.: 211 3003500, fax: 211 3003562

<http://www.metaixmio.gr> • e-mail: metaixmio@metaixmio.gr

Κεντρική διάθεση

Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα

τηλ.: 210 3647433, fax: 211 3003562

Βιβλιοπωλεία **ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

- Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα
τηλ.: 210 3647433, fax: 211 3003562
- Πολυχώρος, Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα
τηλ.: 211 3003580, fax: 211 3003581
- Ολύμπου 81, 546 31 Θεσσαλονίκη
τηλ.: 2310 260085

QMSCERT* No 04/1230/279
QMSCERT* No 04/1230/279.1

Π Ε
Πρόλογος . . . . .

Συντομογραφίες . . . . .

Χάρτες . . . . .

Εισαγωγή . . . . .

1. Το πλαίσιο . . . . .

2. Αλεξάνδρεια . . . . .

3. Η ελληνιστική ποίηση . . . . .

Κριτικό Υπόμνημα . . . . .

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

I-IV ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

V ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

VI-VII ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΜΥΡΝΗΣ

VIII ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

IX-XII ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

XIII ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

XIV ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

VI

Ως προς το ύφος, το προοίμιο αυτό βρίσκεται μεταξύ της πρωτότυπης και ευρηματικής προσέγγισης του Καλλίμαχου στον Δία και της απάθους, σχεδόν τεχνικής επίκλησης του Κλεάνθη. (Η σχετική χρονολόγηση είναι αβέβαιη, αλλά ο Κλεάνθης είναι μάλλον νεότερος.) Ο Άρατος περιγράφει τη φύση του Δία των στωικών / πρόνοια / λόγος που ενυπάρχει στα πάντα (σχόλια 370-408) με γενικούς όρους και εμφανείς τις επιρροές από το προοίμιο του Ησίοδου στο *Ἔργα καὶ Ἡμέραι*. Ο Ησίοδος έκανε πρώτα επίκληση στις Μούσες, ζητώντας από εκείνες να υμνήσουν τον Δία: ο Άρατος αντιστρέφει εμφατικά τη σειρά αυτή, περιγράφοντας πρώτα τον Δία, από τον οποίο τα πάντα ξεκινούν, και αφήνοντας την επίκληση στις Μούσες για αργότερα (16-18). Λιγότερο σκληρός και περισσότερο φιλόανθρωπος είναι ο Δίας που κυβερνά στον κόσμο του Αράτου: σύγκρινε *Ἔργα* 42 κ.ε. (οι θεοί κρατούν κρυμμένα τα μυστικά της ζωής από τους ανθρώπους) με τους στίχους 5-6 και σημείωσε την εντυπωσιακή αντίθεση ανάμεσα στα χωρία *Ἔργα* 101 και *Φαιν.* 2-4 (βλ. σχόλιο).

Βιβλιογραφία: A. W. James, «The Zeus hymns of Cleanthes and Aratus», *Antichthon* 6 (1972) 28-38.

1[409] ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα: με τα ίδια λόγια αρχίζει το 17ο Ειδύλλιον του Θεόκριτου: πιθανότατα και οι δύο ποιητές δανείζονται τη φράση από κάποιον χαμένο ύμνο στον Δία. Πρβλ. Βιργ. *Εκλ.* 3.60 ab Iove omnia plena, Πίνδ. *Νεμ.* 2.1-3.

2[410] ἄρρητον: απήχηση από το *Ἔργα* 3-4 (ο Δίας) ὄν τε διὰ βροτοὶ ἄνδρες ὁμῶς ἄφατοί τε / ῥητοὶ τ' ἄρρητοὶ τε Διὸς μέγαλοιο ἔκhti. Ίσως υπάρχει παιχνίδι με το όνομα Ἄρητος. Σγλ. Ἄρητος

2-4[410-12] Πρβλ. *Ἔργα* 101 πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλείη δὲ θάλασσα. Με τον Δία των στωικών ο κόσμος φαίνεται πιο φιλικό μέρος.

5[413] τοῦ γὰρ καὶ γένος εἰμέν: ο Δίας δεν υπάρχει απλώς μέσα σε όλα, αλλά μας έφερε και στη ζωή. Πρβλ. Κλεάνθη 373 ἐκ σοῦ γὰρ γενόμεσθα (ἐκ σοῦ γὰρ γένος ἐσμέν, χφφ). Στα λόγια αυτά παραπέμπει ο Απόστολος Παύλος στις *Πράξεις* 17.28. ἡπιος ἀνθρώποισι: < Ησ. *Θεογ.* 407.

6[414] ἐπὶ ἔργον ἐγείρει: < Ησ. *Ἔργα* 20.

9[417] φυτὰ γυρῶσαι: σκάβοντας γύρω από τα αμπέλια και τις ελιές κυκλικά (γύρος) για να ελαφρώσει το χώμα.

10-13[418-21]
10[418] γε: δὴ
11[419] ἄστρο
11-13[419-21]
πιθανή σημασία ε
σκέπτομαι Π.3) α
θρώπους τις επο
τη σύνταξη που
σημάδια των επ
13[421] ἔμπ
14[422] πρό
στον Ησίοδο α
αὐτὰς πρώτον
16[424] πρ
σβητούμενης α
των Ηρώων, «
τος ἴσως να εν
Γένος που αν
νου. Μερικοί
μους, που ω
ρίες που ο Α
Kidd, CQ 31
17[425]
17-18[4
18[426]
σημη και μ
ριγραφὴ τα
βλέπεται <
σεύχομαι

Η μεγαλι
νοσταλγι

10-13[418-21] Πρβλ. Βιργ. Γεωργ. 1.351-5.

10[418] γε: δίνει έμφαση στο κεντρικό θέμα του ποιήματος.

11[419] άστρα διακρίνας «κάνοντας διακριτούς τους αστερισμούς».

11-13[419-21] έσκέφατο... ώράων: ένα μάλλον σκοτεινό χωρίο. Η πιο πιθανή σημασία είναι «και για <ολόκληρο> το χρόνο έδινε (LSJ στο λήμμα σκέπτομαι Π.3) αστέρια που μπορούν αυτά ειδικά να δείξουν στους ανθρώπους τις εποχές»· η σημασία αυτή φαίνεται λιγότερο περίπλοκη από τη σύνταξη που προτείνει ο Martin του ώράων με το σημαίνουεν («δίνω σημάδια των εποχών») και του τετυγμένα ως αιτιατικής της αναφοράς.

13[421] έμπεδα: η λέξη υποδηλώνει τόσο σιγουριά όσο και συνέχεια.

14[422] πρώτον τε και ύστατον: τα λόγια αποδίδονται στον Δία, ενώ στον Ησίοδο αναφέρονται στις Μούσες: Θεογ. 34 (μ' έκέλοντο) σφᾶς δ' αὐτάς πρώτον τε και ύστατον αἰέν αἰείδειν.

16[424] προτέρη γενεή «η προηγούμενη γενιά», μια φράση αμφισβητούμενης σημασίας. Ο Ησίοδος χρησιμοποιεί τη φράση για το γένος των Ηρώων, «τη γενιά πριν από τη δική μας» (Έργα 160)· αλλά ο Άρατος ίσως να εννοεί εδώ «τη γενιά πριν από τη δική σου», δηλαδή το Χρυσό Γένος που άνθησε την εποχή της κυριαρχίας του πατέρα του Δία, Κρόνου. Μερικοί πιστεύουν πως γίνεται αναφορά σε παλιότερους αστρονόμους, που ωφέλησαν το ανθρώπινο γένος ανακαλύπτοντας τις πληροφορίες που ο Άρατος ετοιμάζεται να μεταφέρει. Άλλοι άλλως. Βλέπε D. A. Kidd, CQ 31 (1981) 355-7.

17[425] μειλίχια «μειλίχιες, ευμενείς».

17-18[425-6]: πρβλ. Κλεάνθης 406-8.

18[426] ήι θέμις: ενν. έστί. Η θέση των λέξεων είναι σκόπιμα αμφίσημη και μπορεί να προσδιορίζουν το είπειν («να δώσω μια ακριβή περιγραφή των άστρων») ή το εύχομένω («κάνοντας προσευχή όπως προβλέπεται <στην αρχή του ποιήματος>») ή το τεκμήρατε (ενν. «δεν προσεύχομαι για να μάθω πράγματα που είναι μη θέμις»).

VII

Η μεγαλύτερη «παρέμβαση» του Αράτου από το ουράνιο θέμα του, ένας νοσταλγικός αιτιολογικός μύθος του αστερισμού της Παρθένου, τοποθε-

τείται χαρακτηριστικά κοντά στην αρχή του ποιήματος. Η Παρθένος είναι η Δίκη, που ζούσε στη γη στη διάρκεια του Χρυσού και του Αργυρού γένους, αλλά πέταξε στον ουρανό όταν δεν μπορούσε άλλο να αντέξει την πονηρία των ανθρώπων. Το χωρίο αποτελεί δημιουργική διασκευή του Ησιόδου. Στα Έργα 256 η Δίκη αποκαλείται παρθένος· αλλά στον Ησιόδο η Αιδώς και η Νέμεση, και όχι η Δίκη, φεύγουν απηυδισμένες στον ουρανό (Έργα 197-201). Η φυγή τους σηματοδοτεί την κορύφωση του μύθου των γενών (Έργα 106-201) που ο Άρατος τον απλοποιεί (παραλείποντας το γένος των Ηρώων) και τον διασκευάζει: στο δικό του Χρυσό γένος η γη δεν προσφέρει τροφή αυτομάτη (Έργα 117-18), αλλά καλλιεργείται από τους ανθρώπους που ζουν σε οργανωμένες κοινωνίες (106). Όπως και στην αντίληψή του για τον Δία στο προοίμιο, η εικόνα του Αράτου για το Χρυσό γένος είναι πιο «εκπολιτισμένη» από εκείνη της αρχαϊκής πηγής του.

Βιβλιογραφία: A. Schiesaro, «Aratus' myth of Dike», *MD* 37 (1997) 9-26.
> Πρβλ. Κάτουλλος 64.384-408.

96-7[427-8] Η σειρά των λέξεων είναι υπό αμφοτέροισι ποσίν Βούτεω Παρθένον σκέπτοιο (ευκτική αντί προστακτικής: K.-G. 1229-30). Το υπό έχει συνοχή με το ουσιαστικό ποσίν που προσδιορίζει και η μετρική τομή εξασθενεί σημαντικά. Πρβλ. 1124, 1126, 1328(;)· υπάρχουν πολλές ανάλογες περιπτώσεις στον Όμηρο.

96[427] Βούτεω: ο αστερισμός που το πιο λαμπρό του αστέρι είναι ο Αρκτούρος.

97[428] Στάχυν: Στάχυς, το πιο λαμπερό αστέρι στον αστερισμό της Παρθένου.

98-9[429-30] Οι στίχοι αυτοί φαίνεται ότι είναι μια απόπειρα γεφύρωσης του ησιόδειου μύθου με αυτόν του Αράτου. Στον Ησιόδο η Αιδώς και η Νέμεση εγκαταλείπουν τη γη· το άλλο όνομα της Νέμεσης είναι Αστροαία, που ο Άρατος υπονοεί εδώ ότι μπορεί να είναι ένα εναλλακτικό επίθετο της Δίκης επειδή είναι κόρη του Αστραίου. Η ησιόδεια εκδοχή, ότι η Δίκη είναι κόρη του Δία (Έργα 256, Θεογ. 901-2), αναφέρεται εδώ μόνο αόριστα ως μια άλλη εκδοχή [εἴτε τευ (= τινός) ἄλλου, 99]. εἴτ' οὖν ... εἴτε: το οὖν εδώ υπονοεί ότι οι εναλλακτικές δεν είναι σημαντικές για το κυρίως θέμα: πρβλ. Denniston, *GP* 418-19.

100[431] εὐκηλος φορέοιτο «ας έχει μια απρόσκοπτη πορεία!». ἐντρέχει «κυκλοφορεί». Για μια παρόμοια μεταφορά πρβλ. 131.

102[433]
χωρίς συνθε
103[434]
105[436]
107[438]
ως προς το
δησε»· το
92). ἐπισπ
πιθανότατ
θουμε ότι
108[43
ντάσσετα
109[4
διαμάχη·
110[4
110-1
ύβρις χα
Ησ. Έργ
110[
πλευράς
111-
μακριά,
διορίζει
λιο 355
113
δώτειρ
«αυτοί
114
όσο...»
(όπως
115
11
11
«με ή
12

102[433] ἤρχετο: ο παρατατικός του ἔρχομαι σπανίως βρίσκεται χωρίς συνθετικό. Πρβλ. 118. κατεναντή «πρόσωπο με πρόσωπο».

103[434] ἀρχαίων: προσδιορίζει το ἀνδρῶν και το γυναικῶν.

105[436] γέροντας: οι γέροντες της πόλης. Πρ. το στίχον «στὸ γέροντα»

107[438] δημοτέρας «για τους ανθρώπους» – δεν είναι συγκριτικός ως προς το νόημα. ἤειδεν: μάλλον «ἀπήγγειλε επίσημα» παρά «τραγούδησε»: το ἀείδω μπορεί να χρησιμοποιηθεί για χρησμούς (π.χ. Ευρ. Ἴων 92). ἐπισπέρχουσα «προτρέποντας <τους γεροντότερους>». Το θέμιστας πιθανότατα σημαίνει «θεσμούς» παρά «αποφάσεις», αφού σε λίγο θα μάθουμε ότι οι ἄνθρωποι εκείνα τα χρόνια δεν ἤξεραν από διαμάχες.

108[439] νείκεος ἠπίσταντο: το ρῆμα ἐπίσταμαι μερικές φορές συντάσσεται με γενική στην επική ποίηση («γνωρίζω κάτι»).

109[440] διακρίσιος: κυρ. «διαχωρισμός, διάκριση», δηλ. διαφωνία, διαμάχη.

110[441] αὐτως «ὅπως ἦταν», δηλ. σε μια κατάσταση αθωότητας.

110-11[441-2] Το να διασχίζεις τη θάλασσα με πλοία θεωρούνταν ὕβρις χαρακτηριστική των μεταγενέστερων, κατώτερων γενεῶν. Πρβλ. Ησ. Ἔργα 236-7.

110[441] ἀπέχειτο «ἦταν μακριά <από τις σχέψεις τους>», (όχι από πλευράς τοπικῆς απόστασης).

111-12[442-3] «Και τα πλοία δεν τους εἶχαν φέρει ακόμα κέρδη από μακριά, αλλά <έφερναν> τα βόδια και τα ἄροτρα»: το ἀπόπροθεν προσδιορίζει μόνο το πρώτο μέρος της πρότασης. Για το ζεύγμα πρβλ. σχόλιο 355-6. <τους τῶν ἐφερναν>

113[444] μυρία πάντα: μια ιδιωματική ἔκφραση για την αφθονία. δώτεира δικαίων: η φράση ἔχει ως πρότυπο το ομηρικό δωτῆρες ἑάων, «αυτοί που δίνουν καλά πράγματα» (Ὀδ. η 325· πρβλ. 364).

114[445] Το τόφρ' ἦν φαίνεται να είναι ἀπρόσωπο, «ἦταν ἔτσι για ὅσο...»: αλλά πιθανόν να είναι προσωπικό, = παρῆν, «ἦταν εκεί (η Δίκη)» (ὅπως βλέπουμε στο στ. 117).

115[446] ὀλίγη «<μόνο> λίγη».

118[449] ὑποδείελος «προς το βράδυ» – για πρώτη φορά εδώ.

119[450] μουνάξ: δηλ. ὄχι πια ἀναμιξ ἐκάθητο (104). μειλιχίοισιν «με ἠπιες κουβέντες», ομηρική χρήση.

120[451] ἀνθρώπων... πλήσαιτο «γεμάτοι από ἄνθρώπους». κο-

λώνας: πιθανότατα όχι τα ὄρη των στίχων 118 και 127, αλλά μικρότεροι λόφοι στις πλαγιές των οποίων μπορούσαν να καθίσουν οι άνθρωποι για να ακούσουν τη Δίκη.

121[452] καθαπτομένη «επικρίνοντάς τους για ...»

122[453] εισωπός «πρόσωπο με πρόσωπο» – ομηρικό ἄπαξ (Ίλ. Ο 653) αβέβαιης ετυμολογίας· ο Ἄρατος προφανώς το ετυμολογεί από το ὤψ, «πρόσωπο». καλέουσιν: δοτική πληθυντικού μετοχής.

123[454-5] Πρβλ. Οράτιο, Ωδές 3.6.46-8 aetas parentum peior avis tulit / nos nequiores, mox daturos / progeniem vitiosiore.

124[455] τεξείεσθε: μέλλοντας του τίκτω που δεν απαντά αλλού – ίσως ένας ψευτο-αρχαϊσμός, ίσως τύπος που βρήκε ο Ἄρατος σε κάποιο χαμένο ποίημα – ίσως, πάλι, φθαρμένη λέξη.

126[457] ἐπικείσεται: ενν. αὐτοῖς.

127[458] ὀρέων ἐπεμαίετο «κατευθύνθηκε προς τους λόφους».

128[459] ἐλίμπανε: το ρήμα αυτό είναι παράλληλος τύπος του λείπω και το βρίσκουμε σχεδόν αποκλειστικά στον πεζό λόγο.

131[462] κακοεργόν: ομηρικό ἄπαξ (Ὀδ. σ 54).

132[463] εἰνοδίην «δίπλα στο δρόμο», δηλαδή αυτό που ανήκει σε άνδρες που στέκονται στην άκρη του δρόμου παραμονεύοντας τους ταξιδιώτες. βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων: στην αρχαϊκή εποχή οι νόμοι ρητά απαγόρευαν στους ανθρώπους να τρώνε βόδια που είχαν βοηθήσει στην καλλιέργεια της γης. Πρβλ. Βιργ. Γεωργ. 2.536-7 ante / impia quam caesis gens est epulata iuvenis.

136[467] Η «παρέχβαση» κλείνει κυκλικά με μια επανάληψη των στίχων 96-7· το επίθετο πολυσκέπτοιο («περίβλεπτος»), που δεν απαντά αλλού, επαναλαμβάνει το ρήμα σκέπτοιο (96).

VIII

Νίκανδρος

Ο Νίκανδρος πιθανότατα έζησε τον 2ο αιώνα π.Χ. Γεννήθηκε στην Κολοφώνα, γενέτειρα του Ομήρου (κατά μια εκδοχή), του Μιμνέρμου, του